

Gunnar Lindstedt

En miljon svenskar måste bli bönder för att undvika svält

Publicerad: 2008-10-29, Uppdaterad: 2008-10-29

Inom tio år kommer Sverige att behöva en miljon fler personer som jordbrukare. Människor som lever på landsbygden, driver jordbruk på heltid eller odlar grönsaksland och trädgårdstäppor på deltid. Detta för att klara av livsmedelsproduktionen utan olja. Det skriver idag ekonomijournalisten och oljeexperten GUNNAR LINDSTEDT.

Just nu upplever vi en finansiell tsunami. Vattnet har dragit sig undan från stranden, krediterna har strypts och allt slår tvärstopp. Men än så länge har vi inte upplevt den flodvåg av förändringar i samhället som väntar. Högkonjunkturen och köpfesten har byggt på en låneekonomi och ett överutnyttjande av naturens resurser. Nu kommer vi inte längre att kunna ta lån och inteckna framtiden för att öka konsumtionen. Samtidigt håller viktiga naturtillgångar på att ta slut.

Det som framför allt kommer att påverkas är världens matproduktion.

Under dryga 50 år har vi kunnat öka matproduktionen genom att använda allt mer billig olja i jordbruket, men detta oljedopade jordbruk kan inte fortsätta.

I dag använder vi i västvärlden tio kalorier energi för varje kalori mat i framställer. Matproduktionen kräver 20 procent av den totala oljekonsumtionen och förorsakar mer än en tredjedel av utsläppen av växthusgaser.

Med andra ord: vi äter olja och spyr ut koldioxid.

Genom att använda fossila bränslen har industrijordbruket under ett antal decennier kunnat fyrdubbla spannmålsproduktionen. Efter andra världskriget började gårdarna specialiseras till att antingen bedriva växtodling eller har djuruppfödning. Tidigare hade bondgårdarna en kombination, djuruppfödning gav kogödsel som kunde spridas på åkrarna som gödning, åkrar och ångar användes som betesmarker och för att producera såväl djurfoder som brödsäd.

För att klara ogräsbekämpningen använde bönderna växelbruk, olika grödor växades mellan åkrarna i sex eller åttaåriga cykler, och på så sätt hölls ogräs och skadeinsekter i schack. Man använde med andra ord naturens ekotjänster för att trygga försörjningen av mat.

Idag används istället handelsgödsel som framställs av naturgas för att öka markens bördighet, kemiska bekämpningsmedel tar död på insekter och ogräs. Djurskötseln koncentreras till stora enheter - djurfabriker - där djuren föds upp så snabbt som möjligt för att gå till slakt. I USA används regelmässigt tillväxthormoner och antibiotika för att få djuren att växa snabbare. 70 procent av USA:s antibiotikaproduktion går idag till djuruppfödningen.

I Sverige används antibiotika än så länge bara när djuren blir sjuka, men trånga utrymmen, stora enheter och ensidig föda ökar djursjukdomarna och riskerna för smittspridning. Stora djurbesättningar gör också att naturgödsel blir ett avfallsproblem istället för en viktig naturresurs.

Detta enorma beroende av olja för att klara jordbruk är dömt att krascha. Stora mekaniserade och specialiserade gårdar kommer knappast att överleva när det inte längre finns tillgång på billig olja.

Dagens finanskris och hotande lågkonjunktur har fått oljepriset att på senare tid mer än halveras. De som tror att detta innebär att vi kan återgå till samma oljebaserade ekonomi som tidigare kommer dock att bli besvikna.

Det sänkta oljepriset kan tvärtom förvärra läget genom att utbyggnadstakten av nya oljefält nu sjunker drastiskt vilket gör att världen får än större problem att motverka den naturliga nedgången i existerande fält. OECD:s energiorgan IEA kommer snart med sin rapport World Energy Outlook och där konstateras, enligt Financial Times 29/11, att nedgången i befintliga oljefält i världen nu är 9,1 procent, betydligt mer än man tidigare trott. Oljan sinar med andra ord snabbare än man tidigare hoppats, och samtidigt avstannar nyproduktionen på grund av finansiella problem.

Inom några år kan vi därför hamna i en akut brist på olja. Bristen kommer att driva upp matpriserna och tvinga fram en övergång till mer manuella arbetsmetoder. Redan idag har många jordbrukare inte längre råd att använda alla dyrbara insatsvaror som konstgödsel och bekämpningsmedel. På kort sikt kan detta leda till sjunkande produktion men å andra sidan är den enda hållbara lösningen att världen så snart som möjligt anpassar jordbruket till en produktion utan olja. För att klara detta måste jordbruket åter börja använda naturens ekosystemtjänster fullt ut. Det kräver småskaligare drift, större mångsidighet, integration av djurskötsel och växtodling och längre växtföljder.

En sådan renässans för bondens yrkesskicklighet som naturhushållare och garant för vår mat, kommer att kräva en ny agrar rörelse. När olja sinar blir det nödvändigt att folk åter flyttar ut på landet för att delta i produktionen av mat. Utan billig energi kommer stora städer bli ogästvänliga betonglandskap där hissar inte fungerar, där varutransporterna med färska varor kommer alltmer sällan och där folk är utelämnade åt andra för att få sitt dagliga bröd. Fler människor på landsbygden blir den viktigaste åtgärden för att klara samhällets livsmedelssäkerhet.

Den globala livsmedelshandeln har ingen framtid. Vem som helst inser vansinnet i att frakta fisk från Norge för att sälja i Kina och för att till slut hamna i frysdiskarna hos ICA. Matmarknaden måste bli lokal, mat måste produceras där den konsumeras, det ger både bättre energieffektivitet och bättre matkvalitet - och bättre hälsa.

För att klara denna omställning till ett småskaligt ekologiskt jordbruk och lokal livsmedelsdistribution kommer behovet av bönder och jordbrukare att öka radikalt. Inom tio år kommer Sverige att behöva en miljon fler personer som jordbrukare. Människor som lever på landsbygden, driver jordbruk på heltid eller odlar grönsaksland och trädgårdstäckor på deltid. Allt för att klara den egna försörjningen och för att sälja överskottet på lokala marknader. I min bok "Svart jord" beskriver jag den förändring som vi står inför, och jag har också besökt Ryssland vars jordbruk under lång tid varit storskaligt och ineffektivt, men där människorna överlevt genom att odla sina egna jordlotter. Även idag försörjs 60 procent av Rysslands grönsakskonsumtion genom att folk som har hushållsjordbruk säljer sitt överskott på den lokala marknaden. Ryssland har en lång och svår historia av brist på mat och perioder av svält. Hushållsjordbruket är det som räddat dem.

I Sverige har vi nästan glömt bort hur det är att odla egna morötter eller egen potatis. Men jag är övertygad om att dessa kunskaper åter måste tas i bruk. Och faktum är att jag ser fram emot att vi lämnar oljesamhället för denna agrara renässans!

Gunnar Lindstedt

Pr: Och det är ett ökande beroende också.